

Interjú dr. Nováky Erzsébettel, Professzor Emeritával

Trautmann László

DOI: https://doi.org/10.35551/PFQ_2026_1_6

„A jövő kutatás a strukturált képzelőerőre, az interdiszciplináris szintézisre és az alternatív lehetőségek feltárására támaszkodott.”

Szakmai életpályád szorosan összeforrott a jövő kutatással. Mikor alakult ki és mi a helye a jövő kutatásnak a közgazdaságtanban? Mikor került be a hazai közgazdasági gondolkodásba és kik bábáskodtak megszületése körül? Mikor került be az oktatásba, és mely intézményekben oktatták, oktatják a jövő kutatást?

Köszönöm a jövő kutatás iránti érdeklődést és a kérdéseket. Szakmai pályafutásom valóban szorosan összeforrott a jövő kutatással. 1970-ben kitüntetéses oklevéllel (vörös diplomával) végeztem az MKKE-n terv-matematika szakán. A kandidátusi (1980) és az akadémiai doktori értekezésemet (1991) elkötelezett jövő kutatóként készítettem.

Hazánkban a jövő kutatás – a nemzetközi fejlődéstendenciáktól eltérően – nem a szociológiából és a politikatudományból fejlődött ki és vált önálló tudománnyá, hanem a kezdetektől fogva szorosan kapcsolódott a gazdasági, közgazdasági ismeretekhez. A hazai jövő kutatás megalapítója, Kovács Géza egyetemi tanár a jövő kutatást a tervezés – elsősorban a makroszintű népgazdasági tervezés – munkálataihoz kapcsolta, és a tervezés „külső köreként” értelmezte. Hangsúlyozta, hogy az 1960-as évek makroszintű népgazdasági tervezése hatékonyságának növelése a hosszú távot meghaladó, nagy távlatok vizsgálatában és a kérdések komplex kezelésében rejlik.

A jövő kutatási ismeretek egyetemi oktatását Kovács Géza a Nagy távlatok és a tervezés c. kutatószemináriumában indította el 1968-ban, amit az intézményesült hazai jövő kutatás alapítási éveként értelmezünk. Ezt követően megkezdődött a jövő kutatás (prognosztika) oktatása az MKKE Statisztika Tanszéken Besenyei Lajos vezetésével és a külkereskedelmi szakos hallgatók körében Korán Imre szakmai irányításával is, továbbá a BME-n és a SOTE-n, valamint a Pécsi és a Miskolci Egyetemeken. A Jövő kutatás c. tantárgy oktatása az MKKE-n 1975-ben kezdődött, a tanár szakos hallgatók számára kötelező, más szakosok számára választható jelleggel. A bolognai folyamatban bővítettük az oktatott jövő kutatási tantárgyak körét. A jövő kutatás önálló doktori képzés formájában az 1990-es évek közepétől megjelent a Pécsi Tudományegyetemen, majd az ezredforduló tájékán a Budapesti Corvinus Egyetemen is.

A Corvinus Egyetemen szervezeti átalakulások sorozata után 1992-ben vezetéssel önálló kari Jövő kutatás Tanszék alakult, ami 2000-től – szakmai önál-

lóságát megőrizve – intézeti tanszék formájában működött 2012-ig. Ezt követően a Corvinus Egyetemen a Fenntartható Fejlődés Intézet keretében – többek között a diszruptív technológiák területén – folyik tudományos jövőkutatás és oktatás, a regionális és a környezeti ismeretekhez kapcsolódva, valamint a Vállalkozás és Innováció Intézet keretében, a hangsúlyt a jövőkutatásra mint innovációs tudományág ismereteire helyezve.

1976-ban az MTA IX. Osztályának keretében megalakult a Jövőkutató Bizottság, a hazai jövőkutatók interdiszciplináris tudományos testülete. 2012-ben a Statisztikai és Jövőkutató Tudományos Bizottság létrehozatalával új fejezet nyílt a jövőkutatás történetében, megőrizve addigi szakmai tudományos jellegét, munkáját a statisztika tudományával együttműködésben végzi.

Minden közgazdasági szakterület valamilyen módon előrejelez. Mi az, ami a jövőkutatást megkülönbözteti az egyes szakterületek előrejelzési technikáitól? Mit tudnak tanulni ezek a részterületek (pénzügy, konjunktúra-kutatás) a jövőkutatástól?

A jövőkutatás szemléletmódja és módszertani eszközei azzal segítik a szakterületek – többek között a közgazdasági szakterület – vizsgálódásait, hogy a felmerülő kérdéseket komplex szemléletben és a távlatos gondolkodást előtérbe helyező módon közelítik és vizsgálják. A jövőkutatás nem egyetlen jövő előrejelzésére törekszik, hanem alternatív jövőlehetőségek feltárására. A lehetséges, valószínű és kívánatos jövők vizsgálata segíti a döntéshozókat abban, hogy a bizonytalan és gyorsan változó környezetben is megalapozott stratégiai döntéseket hozzanak. A szakterületi döntések a jövőkutatásra támaszkodva azért is megalapozottabbak lehetnek, mert lehetőség nyílik a feltételek és a következmények széles skálájának és alternatíváinak kidolgozására és elemzésére. A jövőkutatás módszertana kezelni tudja a kaotikus helyzeteket, így a klasszikus közgazdászok a jövőkutatókkal együttműködve nem riadnak vissza az egyensúlyi helyzetből kibillenő rendszerek jövőjének vizsgálatától sem. A jelenlegi gyorsan változó helyzetekben erre igazán nagy szükség van. Az együttműködés következtében a szakpolitikai döntések azért is kedvezőbbek lehetnek, mert a jövőkutatók nyitottsága fokozhatja a részterületeken dolgozó közgazdászok ötletgazdagságát és problémamegoldó képességét, és ezen keresztül hatékonyabban gyakorolhatják a társadalmi felelősségérzetet is.

Anyagi haszon is származhat az előrejelzések használatából. Egy klasszikus példa Sipos Béla munkásságából. Sipos 1980–1989 között a Pécsi Bőrgyár árprognosztikai szakértője volt. A prognosztizálás módszertanának kimunkálása és gyakorlati alkalmazása mellett a cég jelentős megtakarításokat ért el, ennek összege 1984-ben húszmillió forint volt.

Hol tart ma a nemzetközi és a hazai jövőkutatás? Milyen új eredmények születnek és hogyan tudja hasznosítani a nagy adatbázisokat a diszciplína? A jövőkutatás egyik fő erőssége a szakértői vélemények becsatornázása volt. A Big Data korában ez a véleményűrés hogyan őrizhető meg?

Ma már általánosan elfogadott, hogy a jövőkutatásban nem az a kérdés, hogy egy előrejelzés később igaznak bizonyul-e. A jövőalternatívák kidolgozása inkább azt a célt szolgálja, hogy a jelen döntéseire adjon támpontot. A jövő jelenidejűségének értelmében nem a jövő, hanem az előretekintés zajlik a jelenben.

A hazai jövőkutatás harmadik szakasza (a 2010-es, 2020-as évek) a világtendenciaként jelentkezett decentralizált, fragmentált, egyszerre széles körben elosztott, ugyanakkor participatív szemléletben inkluzív jövőkutatási tevékenységet tükrözi. Annak ellenére, hogy az elméleti kutatások területén is kétségtelenül születtek jelentős publikációk, a tudományos eredmények összessége alapján megállapítható, hogy a jövőkutatás Magyarországon is, lényegét tekintve, alkalmazott diszciplínává vált.

A magyar jövőkutatás hagyományosan erős elméleti és módszertani alapokkal rendelkezik, és nemzetközi szinten is hozzájárult a foresight módszertani fejlődéséhez, különösen a participatív és alternatív jövőkre épülő megközelítések területén.

A jövőkutatás és a Big Data közötti kapcsolat alapvetően transzformatív jellegű, ugyanakkor ellentmondásos is. A jövőkutatás hagyományosan szakértői véleményekre, kvalitatív forгатókönyvekre és strukturált előrejelzési módszerekre támaszkodik, amelyek a predikciók készítése helyett a bizonytalanság feltárására irányulnak. A Big Data megjelenése jelentősen kibővítette ezeknek a megközelítéseknek az empirikus alapját azáltal, hogy lehetővé tette a gazdasági, technológiai és társadalmi dinamikák folyamatos megfigyelését, korábban nem tapasztalt hatékonysággal és sebességgel. A nagyméretű adathalmazokra épülő előrejelzések ugyanakkor gyakran a múlt mintázataiból indulnak ki, ezért kevésbé képesek megragadni a diszruptív változásokat vagy a rendszerszintű töréspontokat. Ebben a tekintetben a jövőkutatás kvalitatív és kreatív módszerei továbbra is pótolhatatlanok.

A Big Data lehetővé teszi a jövőkutatók számára, hogy előbb észleljék a gyenge jeleket és a felbukkanó mintázatokat, mint ahogyan az korábban lehetséges volt. A nagyméretű adathalmazok valós idejű betekintést nyújtanak a strukturális változásokba, javítva többek között a horizon scanninget és a trendelemzést. A gépi tanulási technikák kiegészíthetik a klasszikus eszközöket azáltal, hogy jobban azonosítják a nemlineáris kapcsolatokat vagy a rejtett összefüggéseket.

A Big Data-ra épülő módszerek növekvő mértékű alkalmazása átalakította a jövőkutatás módszertani logikáját is. A hatalmas adathalmazok széles körű elérhetősége azonban illúziót kelthet a predikció készítés terén, ösztönözve a rövid távú előrejelzéseket a hosszú távú feltáró gondolkodás helyett. A jövőkutatásnak ezért meg kell őriznie kritikai szemléletét. Míg az adatok a múlt és a jelen pályáit írják le, a jövőkutatók a fordulópontok, a rendszerszintű kockázatok és az átalakuló változások feltárását célozzák, amelyek nem feltétlenül olvashatók ki a meglévő adatokból.

Következésképpen, a Big Data-t nem a jövőkutatási módszerek helyettesítőjeként, hanem kiegészítéseként kell értelmezni. A legígéretesebb fejlesztések a

hibrid megközelítésekből származnak, amelyek ötvözik a számítógépes elemzéseket a scenárióépítéssel, a szakértői eljárásokkal és a normatív reflexióval. Ezáltal a Big Data erősíti a jövőkutatást, hiszen támogatja az értelmezést és a stratégiai tanulást.

Hol vannak jelentős szakmai műhelyek a világban és Európában? Hol tart ma a magyar jövőkutatás nemzetközi viszonylatban?

A jövőkutatás napjainkra globális tudományos közösséggé fejlődött, amelyet szakmai szövetségek, kutatási hálózatok és foresight egyesületek sokszínű ökoszisztémája támogat. A legrégebbi és leginkább akadémiai orientáltságú nemzetközi ernyőszervezetet a World Futures Studies Federation (WFSF) képviseli, amelynek vezetőségében magyar jövőkutatók is aktívan részt vettek/vesznek. A WFSF az ENSZ és az UNESCO konzultatív partnere, amely több mint hatvan ország tudósait, praktizálóit és intézményeit köti össze, és központi szerepet játszik a területen belüli elméleti és módszertani párbeszéd előmozdításában. Magyarországon 1990-ben és 2005-ben rendeztünk WFSF világkonferenciát és ezekhez részben kapcsolódva négy alkalommal nemzetközi jövőkutatási nyári egyetemet, ún. Budapest Futures Course-t.

A jövőkutatás napjainkra egyre szorosabban kapcsolódik a kormányzati stratégiai tervezéshez, az innovációs politikákhoz és a vállalati döntéshozatalhoz. A jövőkutatási munka kompetenciáinak, etikai normáinak és szakmai minőségének meghatározására létrehozva, intézményi keretet biztosít az üzleti, kormányzati és tanácsadói környezetben dolgozó szakemberek számára, ezáltal erősítve a jövőkutatás gyakorlatát.

A gyakorlati jövőkutatás szempontjából az Association of Professional Futurists (APF) számít meghatározónak. Örömmel mondhatjuk, hogy a Jövőkutatás tantárgyat felvett hallgatóink BSc, MSc és PhD képzésben írt dolgozataikkal és videoikkal több alkalommal is bekerültek a kiemelkedő eredményt elérő, nemzetközileg díjazott hallgatók körébe, növelve a magyar jövőkutató oktatók/tanárok elismertségét. Az utóbbi időben a Teach the Future mozgalomnak a BGE kutatóin és oktatóin keresztül vagyunk aktív tagjai.

Hasonlóan fontos a Millennium Project (MP), ami egy globális jövőkutatási hálózat. Regionális csomópontokon (node-okon) keresztül koordinálja a szakértőket világszerte. Nagy távlatú participatív kutatási programjai és a széles körben idézett State of the Future jelentések (köztük a hazai) jelentősen formálták a politikai irányultságú jövőelemzést és a globális kihívások értékelését az 1990-es évek óta.

Ezeken a központi intézményeken túl a jövőkutatás egyre inkább tematikus és regionális hálózatok által támogatott, például az International Futures Forum, valamint nagy léptékű globális platformok, mint a Dubai Future Forum, amelyek elősegítik az interakciót az akadémiai, a politikai, a technológiai és a pénzügyi közösségek között.

A szakmai szervezetek tevékenysége arra világít rá, hogy a jövőkutatás az akadémiai diskurzusokból egy transzdiszciplináris globális hálózattá fejlődött,

amely összekapcsolja a tudományt, a kormányzást és a stratégiai döntéshozatalt. Ma a szakmai hálózatok nemcsak a szakma közösségeiként működnek, hanem olyan infrastruktúrákként is, amelyek lehetővé teszik a kollektív intelligenciát és a globális szintű koordinált előrettekintést.

A magyar jövő kutatás nemzetközi beágyazottsága elsősorban az akadémiai hálózatokon és a nemzetközi foresight közösségekben való aktív részvételen keresztül érvényesül.

A jövő kutatás ma már számos országban intézményesült szakpolitikai eszközzé vált, amelyet az Európai Bizottság, a nemzeti innovációs ügynökségek és nagyvállalatok stratégiai tervezési folyamataiban is alkalmaznak.

Milyen fejlődési lehetőségeket látsz közép- és hosszú távon a jövő kutatásban? A mesterséges intelligencia hogyan fogja átalakítani a diszciplínát? Van-e más technológiai áttörés, ami hatással lesz a jövő kutatásra?

A generatív mesterséges intelligencia (GMI) minőségi változást jelent a jövő kutatás módszertani eszköztárában, amely jelentőségét tekintve a számítástechnikai modellezés vagy a Big Data elemzés korábbi integrációjával mérhető össze. Átalakító hatása elsősorban a kognitív és elemző kapacitások növelésében rejlik, nem az emberi előrettekintő szakértelem helyettesítésében. A jövő kutatás mindig is a strukturált képzelőerőre, az interdiszciplináris szintézisre és az alternatív lehetőségek feltárására támaszkodott. Ezekben a területeken a GMI jelentősen növelheti a hatékonyságot.

A GMI napjainkban is észlelhető kedvező hatása a tudás szintézisének felgyorsulása. A GMI rendszerek hatalmas mennyiségű tudományos, technológiai és gazdasági információt képesek feldolgozni, támogatva a horizon scanniget, a trendek feltérképezését és a gyenge jelek azonosítását olyan léptékben, amelyre hagyományos kutatócsoportok nem képesek. A szcenárióépítés mint a jövő kutatás egyik alapvető módszere jelentős átalakuláson esik keresztül, hiszen a GMI-alapú eszközök lehetővé teszik több forgatókönyv-logika, narratíva és roadmap gyors generálását és összehasonlítását, elősegítve a szakértők számára, hogy inkább az értékelésre, a megvalósíthatóság vizsgálatára és a stratégiai interpretációra összpontosítsanak.

A GMI ugyanakkor kockázatokat is hordoz magában. Mivel az ilyen rendszerek történelmi adatokon és meglévő szöveges mintákon alapulnak, hajlamosak reprodukálni a domináns feltételezéseket és konszenzusos nézőpontokat. Ez akaratlanul is szűkítheti a képzeletbeli sokféleséget, pont azt az elemet, amelyet a jövő kutatás megőrizni kíván. A GMI által generált eredményekre való túlzott támaszkodás ezért megerősítheti az útfüggőséget ahelyett, hogy felfedné a diszruptív vagy transzformatív jövőket.

A generatív mesterséges intelligencia a jövő kutatásban például a forgatókönyvek gyors generálását, a trendek közötti összefüggések feltárását vagy a szakértői workshopok előkészítését is támogathatja. Ennek következtében a jövő kutató szerepe valószínűleg az információ-előállítótól a kurátor, kritikai értelmező és az ember-gép együttműködés etikai moderátora felé fejlődik.

A GMI legígéretesebb alkalmazása a hibrid jövőkutatási folyamatokban várható, ahol a számítógépes kreativitás támogatja a részvételi megfontolásokat és a szakértői véleményalkotást. Ebben az értelemben a GMI nem automatizálja a jövőkutatást, hanem újra definiálja azt, a hangsúlyt a lehetőségek generálásáról a kritikus kiválasztásra, kontextualizálásra és menedzselésre helyezve az egyre komplexebb társadalmi-gazdasági rendszerekben.

Életed és szakmai pályafutásod elválaszthatatlan a Budapesti Corvinus Egyetemtől és annak jogelődjeitől. Hogy látod az egyetem szakmai fejlődését, milyen perspektívát látsz az egyetem előtt?

A Budapesti Corvinus Egyetem (BCE) normatív jövőképét, egyúttal valószínű jövőjét nagymértékben meghatározza a tavaly megalkotott Híd Stratégia, illetve annak megvalósítása. Ennek alapján a BCE egy regionálisan beágyazott, mégis globálisan befolyásos tudásintézménnyé alakulhat át, amely képes összekötni Közép- és Kelet-Európát a globális akadémiai, gazdasági és policy közösségekkel, összekapcsolva tudományágakat, szektorokat és földrajzi régiókat, miközben erős nemzeti gyökereket tart fenn.

A jövő szempontjából a leginkább kívánatos irányvonal nem csupán a különböző nemzetközi rangsorokban való előrehaladás, hanem egy egyedi intézményi identitás kialakítása. A BCE stratégiájában markánsan megjelenik a felelős gazdasági gondolkodás, az üzleti élet, a társadalomtudományok, a fenntarthatóság és a mesterséges intelligencia integrálása egy koherens oktatási és kutatási ökoszisztémába. Ez a nemzetközi versenyképesség, a kutatási láthatóság, a hallgatóközpontúság és az intézményi reziliencia erősítésével egy minőségileg egészen más egyetemet körvonalaz a jövőben, mint amilyen a BCE korábban volt.

A BCE jövője szempontjából fontosnak tartom, hogy ne csak egy nemzetközileg elismert üzleti iskola legyen, hanem egy stratégiai intellektuális szereplő is, amely jövőkutatási szemlélettel felvértezett vezetőket és szakértőket képez, miközben olyan tudást generál, amely mind a regionális fejlődés, mind a globális gazdasági átalakulás szempontjából releváns. Ehhez megbízható eszköz lehet a Jövőkutatás tantárgy újbóli, önálló tantárgyként történő oktatása.

A gyors technológiai, gazdasági és társadalmi átalakulások korszakában a jövőkutatás egyik legfontosabb feladata az, hogy segítse a döntéshozókat és a társadalmat a bizonytalan jövővel kapcsolatos tudatos felkészülésben.

Köszönöm a beszélgetést!
Trautmann László